

שנת תשל"ג

ישיבת מאה ועשר

ביום א' בטבת תשל"ג בשעות 3.00-7.00 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, בלאו, בן-חיים, דותן, הלקין, ייבין, מורג, מלמד, רבין, שירמן, שלי, רצהבי.
 החברים היועצים האדונים אירמאי, בן-שמאי, ברודא, מיזלש, מיקם, מלצר, פגיס, סורת, צרפתי, קדרי, שבטאל.
 המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם.
 חברי המזכירות: הגברות בהט, רייך, קלאר והאדונים בן-גון, מדין.
 הצטדקו על היעדרם האדונים הנמן, ולגשטיין, מירסקי, סדן.

- סדר-היום:**
- א. דברים לזכר גרשון שופמן ז"ל
 - ב. דברים לזכר דוב גאפונוב ז"ל
 - ג. הודעות: "לשונו"; הכתיב
 - ד. אישור הצעת התקציב לשנת 1973-1974
 - ה. דיון במתני המכאניקה.

א. הא' בן-חיים: בפרק שבין הישיבה האחרונה בתשל"ב לבין ישיבתנו היום שכלה האקדמיה אחד מצעירי חבריה, את חבר הכבוד שלה דוב גאפונוב, המשורר והמתרגם המופלא. ימים לא רבים לאחר עלייתו ארצה נסתלק מאתנו. לא זכה להתערות במולדת, ולא זכינו אנחנו שיוסיף לתרום מכוח יצירתו הנדול לפיתוח הלשון העברית.

אנו מביעים צער על פטירתו של קדיש לוו, שהיה במשך שנים רבות יושב-ראש הכנסת. יהי זכר הנפטרים ברוך.
 היום יושמעו דברי הערכה לשני חברי הכבוד של האקדמיה - גרשון שופמן ז"ל ודוב גאפונוב ז"ל.

הא' מיקם אומר דברים

לזכר גרשון שופמן ז"ל

שופמן אמר פעם, כי פטר אלטנברג היה משורר שלא שר, ואותם דברים עצמם אפשר לומר גם על שופמן: הוא היה משורר שלא שר! צנוע לשון ורחוק מכל התקשטות, אהב לשון פשוטה ובהירה. את האמנים המצטעצעים שגא, ואת האמת העליונה ראה בשירה ובמשורר. "כי השירה - כך כתב - היא השאור, ורק בזכותה מתקיימת הפרוה. רק היא, השירה, אוצלת לה לפרוה את הנצחיות". כאמור, שגא שופמן את האמן, כי ראה בו סמל הראוותנות והטיפול היתר בצורה, ובמין שמחה מסותרת הוא מעיד על עצמו את ברדיצ'בסקי ואת אלטנברג לאמור: אצלם לא תמצא "אמן" אלא תמיד "משורר". דוגמה ומופת לבהירות שימש לו טולסטוי, שהקריב לה, לבהירות, את תפארת המליצה וידש - כך אומר שופמן - במגפיו עוונות סגנוניים. שופמן אהב לקרוא את הדברים בשמם הפשוט ויעיד על כך מעשה שהיה: בשנת תרס"א (1901) תרגם את הסקיצה של אברהם רייזין מיידש לעברית בשביל "הצפירה" וקרא לה בשם "ספירוסה", עד שבא נחום סוקולוב ושינה את שמה ל"מעלה עשן כל שהוא". הייתי תמיד - כך מעיד שופמן על עצמו - מחסידי הלשון הפשוטה והברורה, נוסח טולסטוי,

ולא גרסתי את הסגנון המצועצע, סגנון לשם סגנון. ראייתו של שופמן היא ראייה מהותית: הוא רואה את העיקר, את הנרעין של הדברים, ומה שהוא אמר למראה הנשר בן החיות אפשר להמליץ גם עליו עצמו: "הוא רואה את הכול אחרת, לא כמונו; הוא רואה את המהות האמיתית, את העצם כשהוא לעצמו". שופמן דבק בראייה ולא בהבטה: כי המביט עינו משוטטת בכול, בעוד אשר שופמן הרואה עינו מרוכזת בתוך: "הבלטריסטים הגדולים – מעיר שופמן – לא הביטו, ועל כן ראו". על הומירוס העיוור הוא אומר, "שלא ראה מה שלא כדאי לראות; ועל בטהובן החרש – שלא שמע מה שלא כדאי לשמוע". ראייתו של שופמן היא גרעינית וגם סמלית: בקצתו של הקצת אנו טועמים אצלו את כל הדבר כולו, ובפני עינו הנוקבת הטפל נושר והעיקר נשאר.

בסימן הסמליות עומד כבר סיפורו הראשון "הערדל", ובחזומתה עדיין טבועה רשימתו המאוחרת "דבורה". סמליות מובהקת נטויה על הסיפורים "המחיצה" ו"הקרדום", והיא שנתנת טעמה לציורים הקטנים "לא", "הגבור" ועוד. כל אלה יש בהם איוו נקודה מרכזית שכל הנפשות וכל המעשים שואפים אליה, וממנה הם מקבלים את צביונם הסגולי. הנה, למשל, הסיפור "הערדל": חפץ פשוט ויום-יומי נעשה לפתע סימן וסמל של כל החיים וערכי החיים גם יחד: בעיני דניאל – זה שמו של הגיבור – מתגלם בערדלו השמאלי הקרוע גם הבדל המעמד החברתי, גם שלב התפתחות של התרבות האנושית: כל צער החיים וצרת העולם מסומלים בחרטום הקרוע של אותו ערדל שמאלי. כדי להשתחרר ממצוקתו, הוא משליך את הערדל אל מעבר לגדר. (והרי זאת פעולה סימבולית מובהקת!) אך על ידי שנפטר מהערדל לא נפטר מהצער שהומחש על ידו: נשארת קיימת ועומדת אותה בדידות שהערדל הימני העוב הוא לה סימן מובהק: "לרגל הספה – אומר המחבר – עמד הערדל הימני לבדו, ומין עצבת הייתה שפוכה עליו כאילו נהה אחרי אחיו".

סמליות לא פחות חריפה מבהיקה מתוך הסיפור "המחיצה": לגנד עיניו ניצבת כאן אותה גדר ניצחית החוצצת בין העולם היהודי מכאן והנכרי מכאן. זאת היא אותה גדר המופיעה אצל ביאליק ב"המתמיד" – והנגלית בשינוי דמות גם אצל ברדיצבסקי ב"מעבר לנהר". מתח סמלי נמצא גם בסיפור של שופמן "הקרדום": בו – בקרדום – מתגלמים הכוח והפארת העלומים ובשעה שעורא לוינטון – זה שם גיבורו של הסיפור – נוטל מידי בנו את הקרדום ומתחיל חוטב בו את העצים, כמו חורים אליו הנעורים ומתחדשים עליו חלומות שלא נתגשמו ותקוות שלא באו.

הצביון הסימבולי של ביכורי סיפוריו – שופמן שמר לו אמונים גם אחר כך. אמנם היסוד המוחשי של הזמן והמקום מורגש יפה בסיפורי שופמן, אך לרוב מהבהבת בהם גם איוו נעימה סמלית, או מבהיק בהם איוו ציור סמלי המבשם בטעם מיוחד את הסיפור כולו. הנה, למשל, הסיפור הזעיר "שני תרגולים" שכולו מיוסד – על אף רקעו המוחשי – על ראייה סמלית של שני העופות, אחד לבן ואחד שחור שהם כעין גילום של שני יסודות צמודים וצהובים זה לזה. ומי עדיף משיניהם – ומי מושך את האדם? לא הלבן הוא המושך, אלא דווקא השחור! התרגול הלבן צעקני ורועש, וכל מקום מקום – ואילו השחור חבוו בפינתו, מאופק ומהסס בהליכתו, אך בבוא הלילה הוא המתעורר ונותן קולו בקריאה ממושכה ועריבת קול. ובמין נעימה של גאווה מסותרת שואל הסב – בסוף הסיפור – את נכדו: השמעת? זה קרא השחור!

האדם נמשך אפוא באיוו תחושה קמאית אל היסוד החוק והאיתן שביקום, המוצא את המחשתו הסמלית אצל שופמן לפעמים בים, לפעמים באילן ולפעמים בבהמה. בעניין סמליותו של האילן נפנה אל הסיפור הקטן "הניה". בסיפור זה מגלמת הטבעיות השופעת בדמותה של בת כפר צעירה. היא מתגלגלת באורח טראגי אל הסמטה העקלקלה של הכרך, ובבואה שמה מתפרץ אתה יחד הטבע עצמו המרענן את האוויר המסואב של הסמטה הטמאה "כאילו – כך

אומר כאן שופמן – אילן לא גראה, אילן רחב עלים, התחיל מרשרש מעל לראש. אילן נעלם זה גלוי הוא רק לעינו של שופמן המשורר, ההופך את המופלג והסמוי לסמוך וגראה. ועל יד סמליות האילן יש להזכיר את הסמליות של הסרפד: בסיפוריו של טולסטוי "התחיה" ו"השד" מושך אותו – את שופמן – דווקא הסמל שבעשב קוצני ומכאיב זה, והוא אומר: "הפוטוריסטים במקרים כאלה, שלא להחטיא את הנקודה ה'מיסטית', מגנבים כל מיני ביטויים מחוכמים, עושים בלהטיהם ומעלים חרס, ואילו המשורר הריאליסטן הגדול [הכוונה לטולסטוי:] משיג את מבוקשו... בסרפד!" בנוף הסימבוליקה השופמנית לא נפקד גם מקומה של הבהמה: למשל בסיפור "געיית השור", למשל, מסמל השור הגועה את זעקת הבכי הקדומה הפורצת חוצה, ואישה עצורה מבפנים משתחררת מכבלי האלם לשמע אותה זעקת געייה ראשונית. "והתחלתי לבכות – כך מתודה האשה – בחצי הלילה, ועם כל געייה שבקעה ועלתה מקרונות השורים נתגברה בכייתי". וליד הפרה: פרה שחומה בעלת קרן אחת מתמוגגת בעיני רוחו של שופמן לאותה "קרן אחת" רבת הרוז שבחזון דניאל (ח, ט) אשר "ותגדל – כפי שנאמר שם – עד צבא השמים ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרימסם". הראייה הסמלית מדלגת כידוע על גבולות הזמן והמקום, ומבעד לדבר קטן שבהוה היא רואה דבר גדול שבעבר: כך, למשל, אמירת שלום פשוטה מעוררת אצל שופמן הד בשורת השלום הנצחית; חופה בחורשה נראית בעיניו כחופה נצחית, ועצי החורשה נדמות בעיניו כאלוני ממרא. דבר פשוט ורגיל כמו עמידה בתור אינה בעיניו "אלא מין עמידה בתור ארוכה אחת, עמידה בתור... לקצנו". עבר והווה נשקים כאן אהדדי: העלטה אשר מסביב מורגשת לו כעלטה קדומים, עלטת אברהם אבינו.

הניגוד והעימות הניגודי אף הם מסימני הראייה הסמלית של שופמן. הנה בסיפור "אור חדש" ניצב אור מול אור: מול אור המחקר, המאיר מרחקי עבר של אומה, מבהיק אור ברק של הלב, המאיר רק רגע של נפש אחת בלבד: נפשו של הבן הניצל!

הניגוד חחר ומופיע אצל שופמן כעיקר ויסוד החיים: שלא כמדרש המקובל גורס הוא "זכה – כנודו", וחביב דווקא היסוד היריב, כי הוא המעורר והמתסיס. קיר מחסום הוא קיר מגן לנו, כי בלעדי ה"כנוד" של המחסום אין לחיים טעם ומתח. וברשימה קטנה, הקרויה "הדברים המפריעים", הוא אומר: "כי על כן היוהרו בדברים המפריעים, שפעמים דווקא מהם תצא היצירה הגדולה".

עימות ניגודי – זאת העמידה הדרוכה של זה מול זה – אתה מוצא אצל שופמן בייחוד בתחום האָרוֹס: בסיפור "לא" עומדת השתיקה התהומית מול הדיבור השטחי, עומד היחס התמים והיומי מול הלילי והאפל, הנקרא בפי שופמן "היחס המהופך, האמיתי". רום ותהום מושכים אהדדי, ובסיפור "האח" אומר אחד הגיבורים, כי בהיותו בעמק הוא נמשך אל פסגת ההר, ומן הפסגה הוא נמשך אל התהום. בין קוטבי הניגוד נמתח האושר שבאהבה: כאן האושר האמיתי הוא במה שמתקומם ומורד, במה שרחוק ובלתי מושג, ודווקא בשעה שמבוקשו של אדם ניתן לו, פג האושר: "אלא שבתוך כך הרגיש, שהוא כבש עכשו יצור רפה, רגיל, רופס – אבל לא את היצור הקודם, המבליח, הבלתי נתפס – את האושר". כך מסיים שופמן את סיפור אהבה הקצר הנקרא "האושר".

ובסוף, מן הראוי לעמוד על סמליותם של השמות המצויים בסיפורי שופמן. ודאי אין אצלו שמות סמליים מרובים כל כך, כמו, למשל, אצל עננו; אבל בכל זאת אתה מוצא פה ושם שמות המעידים על מהותו של גיבור הסיפור, כגון השם בדלון בסיפור "הערדל", הבא ללמד על הבדלות והסגירות של האדם הנושא שם זה; השם יונה חנין בסיפור "יונה" מרמו, כי האדם הנקרא כך רך הוא ובעל חן. איבסקורוב בסיפור "אהבה" כשמו כן הוא: קודר ובעל "יסוד של חושך", כדברי שופמן עצמו. המתאגרף הרוסי סרגיי ממוטוב – בסיפור הנקרא על שמו –

יש בו מיסוד אותו הכוח הקדום שהממוטה היא המחשתו. שווארץ בסיפור "אור חדש" – אולי שמו מכון לשחור הפחם שהוא סוחר בו ולשם של הפירמה "יהלום שחור". ואחרון אחרון: שם האשה בסיפור הקטן "המשורר והנערה המתוקה" הוא לילי, ומבחינת הצליל הוא מוכיר את היסוד הילי שבארשת פניה ומעלה על הדעת את השם לילית זאת לילית הנצחית, שהוא מוכירה במפורש בסיפור הנקרא "אהבה".

ואסיים במעין מה שאמרתי בתחילת דבריי: שופמן הוא משורר שלא שר; הוא ישר לשון, חד ראייה, חריף הרמו האומר במעט הרבה, ופוקח את העין לראות אילן לא נראה של החיים ואין לנו אלא לחזור כאן על הדברים, שאמר עליו ביאליק בשעתו: "את אשר כולם רואים אינו מתאר, ורק מה שנעלם באוויר החיים עינו תופסת, והוא מתאר".

ב. הא' מלצר אומר דברים

לזכר דוב (בוריס) גאפונוב

חברים נכבדים,

כשנה אחת היה דוב (בוריס) גאפונוב ז"ל חבר האקדמיה. בישיבת המליאה ביום ב' בסיון תשל"ג הוצע לבחור במתרגם של "עוטה עור הנמר" לשותא רוסתנילי הגרוזי לחבר-כבוד; ביום ד' בתמוז של אותה שנה הצביעו בעד ההצעה הזאת החברים-הבוחרים, וביום ז' בתמוז בישיבת המליאה המאה וארבע, באה ההודעה הרשמית על הבחירה הזאת, כנדפס ב"זיכרונות האקדמיה".

אני מוכיר את הפרטים הפורמאליים הללו, משום שהיה בהם צד של חידוש: ההצעה הגלויה בישיבת המליאה, בעל פה, ולא בהמלצה בכתב של שלושה חברים, והבחירה המהירה לאחר חודש ימים. ועיקר החידוש – שאדם צעיר, העומד בראשית פרסומו, נבחר כחבר-כבוד, מעלה שברגיל מגיעים אליה רק חברים ותיקים של האקדמיה, או סופרים ומלומדים ישישים בגיל הגבורות, וגאפונוב – הרי גם החצי מזה היה עוד ממנו והלאה! וייתכן כי בלב אחדים מחברינו היה חשש, שמא יש בבחירה הזאת מן החפזה ומתפיסת המרובה. וכי בתרגומה של יצירה שרירה גדולה אחת אדם קונה לו שביתה במוסד העליון של הלשון העברית? אך החשש הזה לא הושמע ולא הובע אפילו ברמו. הכול ידעו, כי האדם היקר גאפונוב הגיע אל הארץ חולה ומשותק ונישא באלונקה, ולא רבים סיכוויו לאריכות ימים, וראוי להיחפו ולגרום לו נחת-רוח, וטוב שנעשה המעשה הטוב הזה – מעשה חסד. כך חשבתי אני, וכך חשבו אולי גם אחרים.

אבל עכשיו, לאחר שקראתי את "עוטה עור הנמר" פעם ופעמיים, יודע אני כי לא מעשה חסד היה כאן. אדרבה, כבוד גדול נתכבדה האקדמיה בכך שצירפה את שמו של בוריס פאנטלייבין גאפונוב – כך היה שמו המלא ברוסית – אל שורת-השמות הגדולה של מחיי הלשון העברית ומרחיביה, למן ראשית ועד הלשון ועד עתה. ונראה לי, כי בדומה למה שאמר ריש לקיש לרבי יוחנן על רב כהנא "ארי עלה מבבל!" – ראוי היה לנו לומר על בוריס גאפונוב: דוב עלה מגרוזיה! דוב שיש בו כדי להפיל פחד על כל אמני התרגום בישראל ולעורר בהם יראת הכבוד אליו. אלא שבעטייה של מלכות הרשעה הגיע אלינו הדוב תשוש ורפוף ומוכה ומדוכה, ונהמתו חנוקה בגרונו. כרוזות לא הכריזו על בואו בקולי קולות, חלילים ותופים לא הכו לפניו, ורק שמועה רחוקה ממנו הגיעה אל הקהל. אף אנו, באולם הזה, לא זכינו להסב עמו יחד אפילו פעם אחת ולשמוע את קולו.

ואילו זכינו, אפשר שהיינו שומעים מסיו עברית אחרת ושונה במקצת מוז שבפינו; עברית יפה, שאינה מבליעה שוא נע אחד ואינה מתעלמת מדגש חזק אחד, עברית שאינה עשויה ססיפס

של שברי פסוקים ומאמרי חז"ל וגיבים מסופקים מילדי הנכרים, אלא עברית שהיא יצוקה מחדש וטבועה מטבעות מטבעות עבריים חדשים הנראים כעתיקים, והם מאירים ומזהירים ומבהיקים.

מניין הגיעה אליו, אל דוב גאפונוב, הלשון העברית הנפלאה הזאת, ומתי רכש לו את בקיאותו הגדולה בכל מכמניה? אומרים: הוא היה בלשן, ידע עשר שפות, ובכללן עברית; ואת ידיעותיו רכש לעצמו בלימוד שיטתי באוניברסיטה של טיפליס שבגרוזיה ובשקידה עצמית מתמדת ובעיון מרובה בספרים ששלחו לו ידידים מישראל – ספרים שרובם היו משטח המחקר בלשון העברית.

אבל הקורא שקרא בעין רואה ובאוזן שומעת את תרגומו של גאפונוב ל"עוטה עור הנמר", ונכבש מיד ליופייה ולטבעיותה של הלשון הזאת, ולא חדל בכל עת הקריאה מלהשתומם על המשמעת המוחלטת שהלשון העברית הסרבנית נשמעת לו בכל נטייה ובכל פנייה – הקורא הזה לא יהיה נוטה לקבל את ההסבר האומר: גאפונוב בלשן היה. מידה כזאת של ידיעה בלשון ויכולת כזאת של עשייה בלשון אינן נקנות על ידי למידה ושקידה. כי לשון כזאת אינה נרכשת כלל בהדרגה, קימעה קימעה וסירוגין סירוגין, אלא היא מתקבלת בבת-אחת, בנתינה אחת, כמתנת חיים מן השמים, לבוחרים בחסד, אך לא בחסדי אדם, אלא בחסד עליון, בחינת "מי שם פה לאדם... הלא אנוכי, השם".

אך לצערנו הרב, נתקיים בו בגאפונוב גם חלק אחר של הכתוב הזה: "או מי ישום אֵלם או חרש". בחודש מאי של שנת שבעים ואחת הגיע האיש אל הארץ, ושנה אחת וחודשיים חי בה. אלה היו כל ימי חייו בארץ תקוותו. וכל אותם ימים היה שוכב רתוק אל משכבו או אל כיסא הגלגלים, "כחרש לא ישמע וכאֵלם לא יפתח פיו"; ורק במין מוכני, הדומה ואינו דומה למכונת כתיבה, היה מאיית באצבע אחת של ידו האחת הבלתי-משותקת מלים בודדות – באותיות קיריליות. כזה היה גורלו של גאפונוב הבלשן, וכך אבדו כל ידיעותיו ויגיעותיו הבלשניות – בחשע לשונות.

לא כן ידיעתו בלשון העברית, חלק אלוה ממעל, המתנה שניתנה לו מן השמים. זו לא אבדה; היא אצורה ושמורה בתרגומו ל"עוטה עור הנמר" ובשאר תרגומיו, מן הפרוזה ומן השירה של לרמונטוב, ואולי גם במילותו העומד להופיע; ירושתו זו לא אבדה ולא תאבד לעולם.

חכם אחד אמר: עתידה האוניברסיטה בירושלים להעמיד קתדראות לחקר עגנון, וכל אחת מהן תהא חוקרת את יצירתו מבחינה אחרת. אף לשונו של גאפונוב כך, ועתידה האקדמיה לעסוק בעברית שלו בכמה וכמה ועדות: בוועדה לתורת ההגה ולתורת הניקוד, בוועדה לנטיות השם והפועל, והעיקר – בוועדה לשאלות הפרוזודיה, המשקלים והצורות השיריות. כי בעבודתה של הוועדה הזאת עתידים תרגומו של גאפונוב לשמש קנה-מידה ודוגמה למה שהלשון העברית החדשה יכולה להגיע בכל משקל שירי, לרבות המשקלים הטוניים הקשים והבלתי-נחמים לה, כגון הדאקטיל והטרז'כי. במשקל הדאקטיל ניסו את כוחם והראו את יכולתם שני חברינו השלומות, שלמה שפאן ושלמה דיקמן, עליהם השלום, והוכיחו בתרגומיהם משירת יוון ורומי, כי יש בכוחה של לשוננו להלך ברמתה של ההקסאמטר והסנטאמטר. ועתה נצטרף אליהם דוב גאפונוב, והוכיח הוכחה מזהירה כי הטרז'כי, הוא הנקרא בעברית "עולה", יכול גם הוא להסתגל אל העברית, ולא רק בשיר לירי קטן, אלא גם ביצירה אפית גדולה. שכן בטרז'כי שקל גאפונוב ב"עוטה עור הנמר" אלף ותרס"ט בתים של ארבעה טורים כל אחד, שהם ביחד ששת אלפים ושש מאות ושישה טורים!

אך אילו זאת בלבד עשה, היינו יכולים לומר: מיומנת חרויות היא, ולא נס ופלא. אבל כל אלף ותרס"ט הבתים האלה מחורזים הם חרוו אחד משותף לכל ארבעת הטורים שבכל בית:

אאא, בבבב, גנג; וידועה אמרתו של טשרניחובסקי, כי בלשונו יש לעתים קרובות מחסור במלים חרוזות, למשל, יש רק סנטר, פסנתר, פנתר, צנתר ולקנטר – ולא יותר, וקשה לזווג ארבע מלים כאלה ביחד, בעניין אחד. והנה נאפוטב זיווג רביעיות רביעיות כאלה אלף ותרס"ט פעמים!

ויתר על-כן: משלו של טשרניחובסקי מדבר בחרוז המכונה גברי, או זכרי, והוא השכיח וקל-המציאות בלשונו; בחרגומו של נאפוטב החרוזים מן המין הזכרי הזה נמצאים רק בשליש ממספר כל הבתים, ובשני השלישים האחרים השכיח באורח פלא לחרוז חרוזים נשיים, מלעיליים, אם כי אלה הם הפחות-שכיחים ויקרי המציאות. ועתה, אם יתעורר אדם לחבר מילון חדש של חרוזים, ישמש לו "עוטה עור הנמר" של נאפוטב אוצר גדול ובסיס לחיבורו. וכל בעל מילון ימצא בו אוצר של חידושי לשון מכל המינים והסוגים; והוא ישמח להביא ממנו מובאות הרבה, משום שכל שורותיו נצימות-משקל הן יפות-צורה, ומלבד הראיה הלשונית שבהן – יש בהן גם נועם, עריבות, מתקנות לעין ולאוזן. לשם הדגמה אקרא שלושה בתים מן הפתיחה ל"עוטה עור הנמר", בתים המדברים בשבח האהבה:

אַהֶבָה – רֵאשִׁית פֶּל דְּרֶךְ, נַחֲצֵכָה מִקֹּדֶשׁ מַעֲלָה,
 מְשַׁקְלָה כְּבֵד מֵאִמֶּר, אֵין לְשׁוֹן לְתֵת מְשַׁמֵּע לָהּ;
 בְּנִפְיָה תִרְקִיעֵנוּ בַת־הַשְּׁחַק הַחֲשֻׁמָּה,
 רַב־עֲמָל נִכּוֹן לְגִבֹר שְׁטָעֵם וַיַּחֲשׂ מָה לָּהּ.

מֵאֶהֱב נִקְרָא מִקְדָּם "מְשַׁנֵּע וְאִישׁ־הַרוּח",
 כִּי נִפְשׁוּ בוּ מִשְׁתַּוְּלָלֶת כְּשֶׁאֵין אֹרֶה וְרוּחַ;
 אֲךְ אֶחָד אֶת־הָאֵלֶּה יִבְקֶשׁ, מְרוֹם פְּרוּחַ,
 לְשֵׁנֵי שׁוֹקֵע מִשָּׂה וּבְצִיד יְפֹת טְרוּחַ.

חֹב רֵאשׁוֹן לְמֵאֶהֱב הוּא – בְּחֶבֶב נִגְעוּ יְסֵתָם;
 יִשְׁפֹּה אוֹתָהּ לְנֶגֶד כִּי יִקְפֹּץ עָלָיו יְתוֹם,
 מִרְחֹק יִכְמֶה בְּלֶהֱב, יַחֲעֲלֶף לְבוּ עַד־תָּם,
 יַעֲבִיר כִּי־תִכְעִסוּ, מוֹרָאָה עַל־לֵב יַחֲתָם.

"אוזן מלים תבחן" שמעה בוודאי, שכל טור בבתים האלה נחלק לשני חצאים שווים, עם הפסק בדיוק באמצע, אחרי הטרוכיי הרביעי. אם נלך אחרי תורת השירה – נקרא להפסק הזה צְוּרָה; ונצטרך להעיר, כי הצורה הזאת היא אצל נאפוטב תמיד נשית, לאמור, היא חלה תמיד אחרי מלה מלעילית, וזה בלבד הוא הישג חשוב, שלא קל להניע אליו. והצורה הזאת, המופיעה באמצעו של כל טור, יוצרת מעין שבר טקטוני, הורד אנכית ועובר דרך כל הבתים, ומחלק את כל הטורים לשתיים-שתיים צלעות, אחת מימין ואחת משמאל; ואם נקרא לכל צלע ימנית דָּלֶת, ולכל צלע שמאלית סוּגָר, נימצא בתחום הפיטו של ימי הביניים. אבל אם נרחיק מעט קדמה, ונקרא לצורה הזאת בשם אתנחתא, שם הלקוח מסימני הטעמים של המסורה, נראה פתאום כי אנו שרויים בתחומה של לשון המקרא, וכי שתיים שתיים הצלעות שבכל שורה הן שתיים שתיים המחציות של התקבולת המקראית, וכל התרגום הזה הוא אוצר של פסוקים פסוקים יצוקים בהקבלה תואמת, נוגדת או מוספת. ואז נדע, כי נאפוטב הראה לנו דוגמה ומופת לכך, שגם בעברית הנקראת ספרדית, זו הדקדוקית המלרעית, יכולה להיכתב שירה סיפורית גדולה לפי אחד מן המשקלים הטוניים הקשים – הטרוכיי; ונדע כי שירה כזאת יכולה גם

להתקשט בכל הקישוטים שהיו מסגולותיו של הפיוט הספרדי בתור הזהב; ועם זה יכולים להיות בה באותה שירה כל הגני והחן והמשקל של שירת המקרא. ואת ההישג הנדול הזה, הכפול שלושה, לא יכול היה ולא יוכל להשיג מי שהוא מתרגם בלבד, אלא מי שהוא משורר גדול בכוח, משורר בחסד. "עוטה עור הנמר" לכשעצמו הוא בוודאי חיבור פיוטי גדול, רומאן אהבה רב חן ומלא דמיון, חשוב לעמו וחשוב לעולם, ולא לחינם תורגם ללשונות רבות. אבל בשבילנו חשובה אולי מלאכת התרגום הזאת יותר מן היצירה המקורית עצמה. וגם בשביל גאפנוב לא הייתה, כנראה, היצירה הזאת אלא עילה להראות בה את כוחו השירי הנדול; גוף חילוני עכו"מי להקיפו הילה של קדושה מקדושתה של לשון הקודש. ואכן, העטה גאפנוב את "עוטה עור הנמר" מעטה של אור מאור שבעת הימים, מאורה של הלשון, שבה נברא העולם. והאור הזה יהיה מאיר ומגיה את דמותו לעולם.

ג. הא' בן-חיים: הא' אברמסון ניאות לקבל עליו את התפקיד של עורך "לשוננו", ואנו מאחלים לו הצלחה בתפקידו זה.

האדונים מיקם ומלצר נתמנו לציגי האקדמיה בוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה. המנהלה עסקה השנה בשאלת ארגון המזכירות המדעית, ולפניה דו"ח שהוכן בידי ועדה מיוחדת שמינתה המנהלה. דו"ח זה מעמיד על הצורך הדחוף בעובדים מדעיים נוספים למזכירות המדעית בירושלים, בתל-אביב ובחיפה, כדי שתוכל לעשות את העבודה הדרושה לאקדמיה. השאלה הדחופה היום היא – בעיקר לרגל פרישתו של הא' איתן מעבודתו באקדמיה – מועמד מתאים, שיוכל למלא את התפקיד של הא' איתן ולרכו את הפעולה המדעית השימושית בכל הערים.

נסתיימו הביירוים עם משרד החינוך בענין הפעלת כללי הכתיב בבתי-הספר. זהו הישג לא מבוטל, שרק מי שידוע את התנגדותו של משרד החינוך במשך כל השנים יכול להעריך אותו כראוי. מעתה הדרך פתוחה להתבונן בהגשמת הכללים וגם בקשיים שהם עשויים להוליד. לפי החלטת האקדמיה יהיה עלינו להקים ועדה מיוחדת, שתטפל בכל השאלות העשויות להתעורר עם הנשמת הכללים.

בעוד זמן קצר נוכל להביא סוף סוף להכרעה את עניין התעתיק של התנועה e. דחינו זאת עד לביורור מסוים. אנו מודים לחברינו הא' שלי ודו"ח על טיפולם בבעיה.

הא' מורג: הגיעו אליי, וגם אל חברים אחרים של האקדמיה, הדים לדבר, האומרים שמשרד החינוך מתכנן לחייב מו"לים להדפיס ספרי לימוד לפי כללי הכתיב שקבעה האקדמיה. ורצוני להוסיף, שמאז נתפרסמו כללי הכתיב בצורתם הנוכחית, מגיעים אליי – וגם בעניין זה חושבני שאיני היחיד – השגות קשות מצדדים שונים. אוכיר רק סוג אחד של משיגים – מורי האולפנים. בארץ יש עכשיו אלפים רבים של תלמידי אולפנים, והם שואלים שאלות, שלנביהם הן קשות ורציניות, כגון – למה לכתוב "מצוה" בלי יו"ד, ו"גיבור" ביו"ד וכיוצא באלה, שאלות, שיסודן בכך, שכללי הכתיב שנקבעו הם חסרי עקיבות. הבעיה אינה פשוטה, אבל אם משרד החינוך מתכוון להכניס את הכתיב חסר הניקוד לבתי הספר ולחייב מו"לים להוציא ספרי לימוד בכתיב זה, נראה לי, שאיננו יכולים לאטום אחוניים בפני ההשגות. נראה לי, שיש מקום להעלות את העניין לדיון.

הא' בן-חיים: אין לפתוח ויכוח חדש בעניין הכתיב, לאחר שיש החלטה, לאחר שנים של משא ומתן עם משרד החינוך, ולאחר שקיבל משרד החינוך את דעת האקדמיה והודיע, שהוא

מחייב את המוֹלֵים לפעול לפיה. לאחר דיונים של שנים מגיע זמן של ההחלטות וההכרעות, ואותן צריך לנסות. כל כתיב ניתן לתיקונים ושינויים במרוצת הזמן.

הא' מורג: אין כוונתי לבטל את כללי הכתיב, אלא להעמיד לדין את השאלה, אם אפשר לכל הפחות, לפתור אחדות מן הבעיות, שמקורן בהיעדר העקיבות שבכללי הכתיב שפרסמה האקדמיה. כללים, שגם חברי האקדמיה אין בכוחם לנהוג בהם, אי אפשר להטיל על האדם ברחוב.

הא' בן־חיים: "לשוננו" יוצא בכתיב כזה.

הא' רבין: עד היום לא הוקמה ועדת המעקב, שנקבעה בנוף ההחלטה על כללי הכתיב. היינו עוסקים בוויכוח בלתי־צפוי עם משרד החינוך, וטוב שהוא נסתיים. אני שמח, שמשרד החינוך קיבל את הזימה שלנו. זהו צעד חשוב קדימה, אם הכיר משרד החינוך שהאקדמיה היא הגוף המוסמך לקבוע בענייני הכתיב העברי בבית הספר. זה הישג עצום.

איני חושב, שהגיע הזמן לפתוח בדיון מחדש על הבעיה כולה. אני חושב, שאנו צריכים להקים ועדה, אך לא ועדה לגיבוש הצעות חדשות, אלא אותה ועדת מעקב שהחלטנו עליה, שתעמוד בקשר עם משרד החינוך, ותעקוב אחרי ביצוע ההחלטות. עלינו להטיל על ועדת המעקב להגיע במשך שנה אחת למסקנות באשר להצעות שלנו ודרך הנשמתן. והיה אם ועדת המעקב תהיה מרוצה מן הדרך שבה מפעילים הלכה למעשה את כללי הכתיב – מה טוב. אבל איני חושב, שכך יהיה. חשוב, שוועדת המעקב תמסור לנו לא את דעתה היא, אלא את דעתם של אלה שהיא באה במגע אתם. ועדת המעקב תמסור לנו דין־וחשבון, ועל סוֹ נקבע את הצעדים הבאים.

איני חושב, שזה ענין של שנה, אלא שהגיע הזמן להמשיך את הפעולה – ולא להמשיך בדיון.

הא' בן־חיים: החלטת המליאה אומרת, שכאשר תוכנס לשימוש השיטה של כללי הכתיב שהחליטה עליה האקדמיה, באותו זמן תוקם ועדה שתבדוק אחר הביצוע. איני יודע, אם המליאה היא אשר צריכה להקים את הוועדה. ייתכן שיצטרף לוועדה גם בא־כוח של משרד החינוך. לא היה מקום להקים את הוועדה, לפני שקיבל משרד החינוך את הכללים האלה. ההחלטה עצמה אינה עומדת לדין; ההחלטה נתקבלה ונמסרה למשרד החינוך. ועדות אחדות במשרד החינוך בדקו זאח, ולבסוף הודיע המשרד, שהוא מוכן להגשים את החלטה זו בהדרגה. הברורים נסתיימו, ועכשיו אין להחזיר את הגלגל אחורנית. אחרי המעקב יהיה דיון, כשם שאנו פתוחים לדין, כאשר מתעוררת כל שאלה אחרת.

הא' קדרי: מוטב שיהיה חוק, שיש בו דברים הטעונים תיקון, משלא יהיה שום חוק. על כן יש לברך על שסיימה הוועדה את עבודתה והציעה את הצעותיה. אלא שיש דברים המקשים על הביצוע.

אין, לדעתי, להסתפק בהשגות של לומדי לשון חדשים, שיש להם בעיות. מהם אי אפשר להקיש על חולשת השיטה. אך יש השגות מחוגים של מוֹלֵים ועורכים שונים. הם אינם מקבלים את ההחלטות האחרונות של האקדמיה, ואנו יודעים שהם עומדים במרץ שלא לקבל את ההחלטות.

יש להקים מיד את ועדת המעקב. אותה ועדה תצטרך ליוזם פעולות, לפנות לצרכנים העתידים של השיטה, לבקש מהם הערות והשגות כדי לראות, היכן הן נקודות התורפה.

הא' שבטיאל: ההצעה על כללי הכתיב של האקדמיה ללשון העברית כבר יצאה לרשות

הרבים – לבתי הספר, לבתי ההוצאה ולקהל הרחב, ועדיין נתקלים כל אלה בקשיים מרובים של כללים שאין בהם קביעות ואחידות. התלמידים עצמם, בכללם תלמידי בתי המדרש למורים, יש אומרים, אף תלמידי אוניברסיטאות, מעדיפים לכתוב בכתב חסר כדי להתרחק מספקות. עלינו לשוב ולעיין במקומות התורפה ולבדוק אותם מחדש, כדי שתהיה קביעות ואחידות לכללים, והקנייתם תהי נוחה יותר לקליטה.

הא' דותן: רציתי להוסיף לדברי קודמי עניין אחד. דומני, שאי־הנחת מהכללים האלה מקורה אולי פחות בכללים עצמם, ויותר בפירושו, שניתן לכללים אלה הלכה למעשה. התנגדותם של המוֹלִים, עד כמה שאני יודע עליה, היא בעיקר לריבוי הנקודות, שלעיתים כל המוסיף אותן גורע מרהיטות הקריאה. אני מתכוון לריבוי דגשים וגם לניקוד חולם ושורק, שלא היו כלל מחייב בהחלטה המקורית של ועד הלשון, אלא ניתנו ככלל של בְּרָה. הרי האקדמיה לא דנה בכללי הכתיב, אלא אימצה את כללי ועד הלשון. בעקבות פעולת אימוץ זו, דומני נפלה ההכרעה בין שתי האפשרויות, שהיו נתונות בכללים המקוריים. והכרעה זאת נעשתה בלא החלטה מפורשת של המליאה.

מצד שני, אני תוהה ואיני יכול להעלות על הדעת, מה יהיה עכשיו. אם קיבל משרד החינוך על עצמו להנהיג את הכללים האלה, הרי לא נוכל לשנות אותם בעוד שנה או בעוד שנתיים, ובייחוד אם יצליחו להדפיס ספרי לימוד לפי כללים אלה. הרי או לא נוכל לשנות. זו תהיה בכייה לדורות, לדור אחד לפחות.

לכן, אם יש מספר מספיק של חברים, המחייבים דיון חוזר על כללי הכתיב – יש לעשות זאת עכשיו, ולפני שמנהיגים אותם הלכה למעשה. אם אין עושים זאת מיד – אין טעם לעשות זאת. שום ועדת מעקב לא תוכל לתקן מה שיש לתקן בכללים. אני מציע, שלא לסיים את העניין כלאחר יד, וגם שלא להסירו מסדר־היום כאילו לא הועלה, אלא להביא אותו – אם יהיה רוב להצעה זו – לדיון מיוחד. אני מציע להעמיד לדיון את השאלה: האם כדאי והאם ראוי להעמיד לדיון שינויים בכללי הכתיב? ומכל מקום לא יהיה הדיון היום בישיבה זו.

הא' בלאו: אני מתפלא, שחזר הוויכוח ועלה שוב. היו ועדות שונות. בוועדה האחרונה ישב גם הא' מורג. הוצעו הצעות שונות, הצעות אלה באו לפני המליאה, והמליאה לא הייתה מסוגלת להגיע לכלל החלטה. אין כל תקווה, שעכשיו יהיה סיפק בידינו להגיע לאיזו החלטה שהיא. איש אינו חושב, שהכללים האלה הם טובים; אבל נוצר מצב, שלפיו לא הגיעה המליאה לשום החלטה חדשה. על סמך זה היא אימצה את הכללים הקודמים שנתקבלו בוועד הלשון. איני מאמין, שיש איזה סיכוי לקבל עכשיו החלטה חדשה, דווקא עכשיו, לאחר שקיבל משרד החינוך את הכללים. עליי להודות, שאיני מבין את כל הדיון.

הא' צרפתי: אני סבור, שלא צריך להיבהל מביקורת על הכללים. קודם כול האקדמיה צריכה לתת אימון בעצמה. דנו על כך ארוכות. מדוע צריך היום לחשוב, שכל מה ששקלו לא היה נכון? האם מפני שהעניין יוצא לפועל ושומעים קולות שונים? כל יהודי הוא בחזקת בלשן, החל מן התלמיד באולפן וכלה בסטודנט, וכל אחד חושב, שהוא צריך להשמיע את דעתו נכונה.

האמת היא, שכל כתיב בכל לשון הוא קשה. גם בלשון שהכתיב שלה הוא פונטי – יש קשיים וצרות. כתיב אינו נקנה על רגל אחת, אלא בשלבים. בשלב הראשון יש קשיים. לאחר שאדם כותב עשרים עמוד – הוא כבר רגיל בכך. דומני, שאין מקום לבהלה וגם לא לחיפזון. אם נקבעו הכללים, ישתמשו בהם, וגם יהיה מעקב לשם הכנסת תיקונים ושיפורים בשיטה.

הא' בן־חיים: החברים שוכחים מה קרה. אילו הוטל על שלושה או ארבעה חברים

להכין כללים, היו מכינים כללים עקיבים - וכאלה הוכנו בשעתם. אלא שכל כלל נדון במליאה, והייתה עליו הצבעה. ולא תמיד אותם חברים השתתפו בהצבעה על כלל זה או אחר. אני אישית איני מאושר מהכללים, אבל אני סבור, שצריך לבצע את ההחלטה, ולא לשבת שנים נוספות, ולומר בסוף, שאין אני יכולים לעשות דבר. שנית, נכון שיש כללים של ועד הלשון, ושם היו גם כללי בררה, אלא כל כלל ושוברו בצדו: כלל אם קיימת אפשרות של ניקוד מעל לחולם, ואם לאו - כלל אחר. אמר משרד החינוך: אנו זקוקים לאחד מהם. הצענו את האחד היסודי, ולא את זה של "באין ברירה". משרד החינוך אמר, שהוא מוכן להגשים זאת. משרד החינוך אומר למו"לים, שאם לא ידפיסו את הספרים לפי הכללים האלה, לא יאשר אותם לשימוש. הפעם מופעל לחץ של משרד ממשלתי. האם נחזור עכשיו לתוהו ובוהו שהיה קודם לכן?

זה לא נוח למישהו - גם לי לא נוח לכתוב כך. גם אני מתנגד לכמה כללים. אבל לא זוהי השאלה. השאלה היא, אם נעשה הדבר בצורה הנכונה? ואמנם נעשה כשורה על ידי המנהלה, לאחר משא ומתן. כאן לא הוכנסה החלטה אחרת. הוצעה בררה, לאחר שהוחלט שיש בררה. אני חושב, שבכך נגמר העניין.

אני עצמי הייתי בעד שימוש בניקוד. אני חושב, שזהו הפתרון היחידי, ואין שום פתרון אחר. אבל מסתבר, שרק הא' שלי וכמדומה לי פרוץ' סדן ואני סבורים כך. העמדה שלנו לא נתקבלה. מוסד כמו האקדמיה אינו יכול להיות מוסד לויכוחים בלבד, שאינו מגיע לידו החלטות.

ראיתי לי חובה להביא לפניכם את העובדה, שלאחר משא ומתן של שנים הכללים הולכים ומתנבשים. הניע הזמן להקים את ועדת המעקב. אף על פי שיש למנהלה הזכות להקים את הוועדה, אציע לפניו שזו תוקם מטעם המליאה, אך לא היום.

ד. הצעת התקציב לשנת 1973/4

הוצאות	
א. מינוח, דקדוק ושירות לציבור העבודה המדעית	
130,000	1. משכורת
39,000	2. הוצאות סוציאליות
15,000	3. תחזוקת הספרייה
187,500	4. ספרות מקצועית
	ב. פרסומים, הדפסה ושכר סופרים
14,500	1. זיכרונות האקדמיה
44,000	2. לשוננו
18,500	3. לשוננו לעם
19,000	4. דפי "למד לשונך"
23,000	5. מילונים מקצועיים
324,500	6. סדרת "מקורות ומחקרים"
137,000	
	2. המילון ההיסטורי, העבודה המדעית
280,000	1. משכורת
84,000	2. הוצאות סוציאליות

ישיבות המליאה

			14,000	מכונות יב"מ, דמי שימוש	3.
			80,000	מחשב אלקטרוני	4.
			26,500	ציוד להפעלה	5.
			3,500	ספרות מקצועית	6.
494,500	494,500	6,500	שכר עריכה ושונות		7.
				פרסים למחקר	3.
3,000	3,000	3,000	פרסים מקרן זאלצמאן		1.
				אמרכלות	4.
			115,000	משכורת	1.
			34,500	הוצאות סוציאליות	2.
			23,000	נסיעות והוצאות לישיבות	3.
			11,000	ציוד משרדי	4.
			15,500	טלפון ודואר	5.
			3,500	ביטוח בניינים ורכוש	6.
			1,725	ביקורת חשבונות	7.
			10,000	לשכת תל-אביב	8.
			10,000	תחזוקת הבניין והגינה	9.
			26,760	קצבה ל-4 עובדים	10.
258,000	258,000	7,015	שונות		11.
1,080,000					

הכנסות

				א. הקצבות
		675,000	(משרד החינוך והתרבות)	הממשלה
710,000	35,000			הסוכנות היהודית
				ב. השתתפות מוסדות בפעולות
		155,000		יד אבי היישוב
		62,500		קרן הזיכרון למען תרבות יהודית
		55,000		מוסד ביאליק
		42,500		שירות השידור
335,000	20,000			הטכניון
	2,000	2,000		ג. תרומות
	30,000	30,000		ד. מכירות פרסומים
	3,000	3,000		ה. רווחים מקרן זאלצמאן
1,080,000				

הא' בן-מנחם: מונחת לפניכם הצעת התקציב לשנת 1973-1974. אומדנת התקציב, המשקפת את צורכי העבודה, מסתכמת הפעם בסכום של 1,080,000 ל"י. זו הפעם הראשונה בתולדות האקדמיה שהסכום עולה על מיליון לירות. אבל אומדנה זו עולה רק ב-12.5% על האומדנה של התקציב הקודם, שאושר לפני שנה, וב-25% על ההכנסה הממשית. כרגיל מגיעה

ההכנסה הממשית לכדי 75% של האומדנה המאושרת במוסדות האקדמיה. מבחינה זו הייתה שנת התקציב הנוכחית יוצאת מן הכלל, וההכנסות הגיעו בערך ל-85% של האומדן שאושר לפני שנה. אנו מבקשים עתה מן הממשלה תוספת של 150 אלף לירות, ולפי המצב הנוכחי ספק הוא, אם נקבל את כל התוספת המבוקשת. מן הסוכנות היהודית ביקשנו בשנה שעברה 25 אלף, ואושר לנו רק סכום של 20 אלף לירות. אנו מבקשים הפעם סכום של 35 אלף לירות, ונקווה שנצליח לשכנע את ראשי ההנהלה הציונית, שאין זו עזרה מופרזת לאקדמיה ללשון העברית. ממוסד ביאליק אנו מבקשים, שיגדיל את השתתפותו בסכום של 15 אלף לירות. קרן רוטשילד, היא יד אבי היישוב, החליטה להקציב סכום של 420 אלף לירות לשלוש השנים הבאות. ההקצבה של קרן הויכרון למען תרבות יהודית עומדת בעינה עד סוף 1975-1976. כל זה באשר להכנסות, המסתכמות בסכום של 1,080,000 לירות. ואשר להוצאות – במחלקה למינוח, לדקדוק ולשירותים לציבור מועסקים עתה 7 עובדים, מהם 3 במשרות חלקיות. יש להגביר את כוח העבודה במחלקה זו, הנעשית בשלוש הערים. במפעל המילון מועסקים עתה 20 עובדים, מהם 6 במשרות חלקיות. המגמה היא להוסיף כוח עבודה למפעל.

בתפקידי האמרכלות מועסקים 12 עובדים, מהם 3 במשרות חלקיות, ואין כוונה להגדיל את הצוות.

אומדנת התקציב אושרה בוועד האמרכלי ובמנהלה.

הא' בן-חיים: במפעל המילון עובדים עוד 3 אנשים שלא מתקציב האקדמיה.

הא' אירמאי: אני מציע, כי בהצעת התקציב, בצד הסכומים המופיעים בסעיפים השונים, יירשמו להבא הסכומים שהופיעו בהצעת התקציב של השנה הקודמת, כדי שיהיה לנו מושג על השינויים שחלו בסעיפים השונים.

וכן אני מציע, כי בנוסף לסכומי הכסף, תצוין גם מצבת העובדים בתפקידים השונים. שמענו על כך כמה פרטים ממר בן-מנחם, אבל חשוב שירשמו הדברים. זהו חלק חשוב של הדיווח על פעולת האקדמיה. אני מציע תוספת הסברים על מספר העובדים בתפקידים השונים.

הא' בן-מנחם: רשמנו לפנינו את המשאלה הזו.

הא' דותן: בסעיף הוצאה ב' (4) – דפי "למד לשונך" – סכום של 19,000 לירות. עד כמה שידוע לי, יש החלטה על הפסקת הפרסום של "למד לשונך".

מה הן התכניות להוצאת מילונים מקצועיים ולפרסום סדרת "מקורות ומחקרים", שעל פיהן נקבעו הסכומים בסעיף תקציב אלה בסעיף ב' (5) ו-(6).

בסעיף ב' (4) ס"ק (8) – לשכת תל-אביב – 10,000 ל"י. רציתי לשמוע, מה הן התכניות של האקדמיה בקשר ללשכת תל-אביב – אם הרחבה, חיסול או צמצום. ומהו היחס בין הסכום הזה לסכום שנרשם בתקציב של אשתקד?

האם סכום ההקצבה של שירות השידור כולל רק את משכורות העובדים, העוסקים בלשון השידורים, או שווה השתתפות בעבודתה של האקדמיה?

הא' קדרי: האם נפתח פתח להוסיף על הכנסות האקדמיה גם על ידי מתן אפשרות לציבור החוקרים ליהנות מפירות עבודתו של המילון ההיסטורי, כגון הקונקורדנציה?

הא' בן-מנחם: רק מחצית הסכום המופיע בסעיף "דפי למד לשונך" מיועד לאותה מטרה. הוחלט להפסיק את הוצאת הדפים בתחילת שנת תשל"ד, אך להמשיך לשלוח את

הדפים למי ששילמו את דמי החתימה לשנת תשל"ג, משום שאנו חייבים להמשיך להוציא את הדפים האלה עד סוף שנת החתימה. ההחלטה נתקבלה, לאחר שכבר אושרה הצעת התקציב בוועד האמרכלי.

יש בתקציב סעיפים, כמו פרסום סדרת "מקורות ומחקרים", שאי אפשר לקבוע לגביהם את הסכומים. בשנה שעברה הצענו סכום של 25 אלף לירות בסעיף זה. השנה, כיוון שאנו במצב לא כל כך נוח, הקטענו את הסכום והעמדנו אותו על 18,000 לירות. אם יישאר סכום בסעיף "למד לשונך", נוכל להעבירו לסעיף "מקורות ומחקרים".
על הלשכה בתל-אביב עדיין לא נתקבלה החלטה סופית, איך לנהוג בה. בינתיים חשבנו לצמצם, אבל עדיין אין זו החלטה.

הא' דותן: האם הסכום שווה לשל אשתקד?

הא' בן-מנחם: זהו בדיוק אותו סכום, שהופיע בתקציב הקודם. גם אשתקד הופיע בתקציב סכום של 10 אלפים לירות בסעיף "לשכת תל-אביב".
לסעיף "מילונים מקצועיים" – המגמה היא לעשות עבודה מרובה יותר מאשר השנה, ועל כן אנו סבורים, שהסכום המופיע בתקציב אולי לא יספיק למטרה זו. בסעיף "רשות השידור" מופיע הסכום שאנו משלמים כמשכורת ומקבלים אותו בחזרה כהכנסה מרשות השידור.

הא' בן-חיים: לשאלה של הא' קדרי על האפשרות ליהנות מפרי העבודה של המילון ההיסטורי: אילו באנו להדפיס את כל החומר שהוכן, עם המובאות, היינו מגיעים ל-350 כרכים, כל כרך בן 500 עמודים. אילו באנו להדפיס רק את המלים עם הקשר של שורה אחת היינו צריכים להדפיס למעלה מ-70 כרכים. זו בעיה קשה. אנו יודעים, כי מחפשים דרכים – ולא רק אצלנו – שישחררו אותנו ממלאכת ההדפסה, ויאפשרו לכל מי שמעוניין לדעת על מלה זו או זו שבכרססת ולקבל ממנו את התשובה על ידי מכשיר מיוחד העומד בפיתוח. ייתכן שעבודה הווי תימשך שנה או שנתיים עד שתימצא התקנה הזו. במקומות רבים אוספים נתונים ואין הכוונה להדפיס אותם בכרכים רבים.

לפני שבוע נערך כינוס על הנשוא הזה. שם הוצגו כלים וגם סופר על הניסיונות הנעשים לפיתוח המכשיר האמור. לפיכך ברגע זה לא כדאי להשקיע את הכספים האלה בהדפסה, גם אילו עמדו לרשותנו. אני בטוח, שהחומר שאגרנו יעמוד באחד הימים לרשות המחקר. כבר יש לנו אפילו אולם למטרה זו.

הא' אירמאי: יש להכין מפתח של המונחים, שאישרה האקדמיה עד כה. המפתח הזה דרוש לנו לעבודה היום-יומית. זוהי עבודה דחופה יותר מאשר ניתוח מקורות.

הא' בן-חיים: מכינים עתה את הרשימות בשביל המחשב.

הא' אירמאי: יש עשרות אלפי מונחים. השאלה היא: מתי יעמוד החומר הזה לרשותנו.

הא' בן-חיים: המתכנת של המילון עושה זאת בחלק מעבודתו.

הצעת התקציב לשנת 1973 / 1974 – אושרה

ה. הא' אירמאי: המונח הראשון המופיע בהודעה הוא: increment – תוספת. הא' ייבין ערער על המונח הזה. המונח "תוספת" מקובל במתמטיקה ובכל המדעים במילונים שלנו מימים ימימה.

הא' ייבין: מבחינת הוספה צריך להבדיל בין addition ובין increment. תוספת פירושה

addition, ולא increment, המונח תוספת, כפי שהוא רווח היום – ואיני זוכר אם באישור האקדמיה או לא – נהוג לכל מיני מענקים הנוספים על השכר, מה שנקרא allowance, רק נכנס בלבול שאין בו צורך, אם נקבע לו מובן נוסף increment. לכך אפשר למצוא מונחים אחרים, ואחד מהם הוא תְּרִבִּית. מדובר על דבר שהוא מתרבה מעצמו. ולכן 'תוספת' אינה הולמת כאן.

האם אנו חייבים לאשר את הנהוג, או אנו חייבים לאשר את המסתבר שאינו מוסיף בלבולים ללא סוף?

הא' שלי: איני מאושר מן המונח 'תוספת'. בוועדה למונחי מס הכנסה קראנו לזה 'גדילה'. השתמשנו בכך בכמה מקומות. זו הייתה החלטה של הוועדה. גם אני מציע לשנות את המונח.

הא' בן-שמאי: המלה כשלעצמה אינה מיוחדת, אין לה גוון מיוחד, אלא ההוראה של המלה נקבעה על פי השימוש. אם השימוש הוא שהשגיר את המלה הזאת עם הגוון הזה – הרי שזהו המונח. כיצד הוספה או גדילה זו נעשית, מחוץ או מבפנים – לא זה הקובע. אם אנו באים להכניס מלה אחרת – 'גדילה' – אפשר להציע כמה הצעות נוספות. הערך העיקרי של המונח הוא בשימוש. ואם זהו השימוש – אנו צריכים לקבל אותו.

הא' בן-חיים: האם ההתנגדות למושג 'תוספת' תגרום אי-הבנות במקום אחר?

הא' אירמאי: זה אינו מונח מחיי יום-יום. אין אנו דנים במלים אלה במובן היום-יומי. אלה הם מונחי מתמטיקה. בכל המילונים שפרסמנו המושג המתמטי הוא תוספת. אין כאן כל סתירה. והי ההוראה היחידה של המלה 'תוספת' במדעים המדויקים והמונח משמש כבר עשרות בשנים. חורגו והכנסנו למילון אותו הצירוף. הא' ייבין ערער על כך. לדעתו היה עלינו לחזור על הדיונים שמלפני כמה עשרות שנים ולשנות את המונח. אין כאן שימוש מטעה או סתירה; והו השימוש של ועד הלשון, שאישרה אותו האקדמיה. השימוש ב-'תוספת' לא יפגע במדע ממדעי הטבע, ולא בעניין אחר.

המונח 'גדילה' דרוש לנו, כי אנו זקוקים גם לשם הפעולה. במתמטיקה אי אפשר להשתמש באותה מלה למושגים שונים. גדילה היא תופעה הנמדדת על ידי התוספת.

הא' מייזלש: אולי ניתן להציע תוסף כדי להבריל מן addition?

הא' אירמאי: addition הוא 'חיבור'. במתמטיקה אין מונח אחר מלבד 'חיבור' לעניין addition.

הא' בריידא: addition שלא במתמטיקה זו תוספת.

הא' אירמאי: כאן ישבה ועדה למונחי הפסיקה והשתמשה במושג מתמטי.

הא' ייבין: ודאי שאלו הם שני מושגים שונים. איש לא הכחיש זאת. אבל שני המושגים דורשים מונחים שיתקבלו על הדעת, ושהיו תואמים את המובן היסודי של המלה. המובן היסודי של המלה תוספת הוא – שלוקחים משהו ומוסיפים עליו. פה אין שאלה של תוספת, שמישהו בא ומוסיף.

שמענו, שועדות אחרות קיבלו את המונח הזה. איני יודע, מדוע עשו זאת. עובדה היא, שכמה וכמה פעמים ביטלנו החלטות שנתקבלו קודם לכן, משנתברר שאין הן הולמות את העניין.

יש הבדל בין increment לבין addition. increment הוא מה שנדל מעצמו, ולא מה שהוסיפו.

אי אפשר לקבוע את המונח "תוספת" לדבר שגדל מעצמו. אם אתה טוען, שהמונח גְדִילָה אינו הולם, כי יש לזה משמעות אחרת, נקבל את המונח תְּרִבִּית או נחפש מלה אחרת. אבל ברור, ש"תוספת" אינה הולמת את העניין, ואינה שייכת בכלל לכאן, ובמיוחד שה"תוספת" תפוסה לכמה עניינים אחרים. במסעדה מומינים מנת בשר עם תוספות. אי אפשר לאשר כאן את המונח "תוספת". לפי דעתי המונח תרביית הולם, ואולי נמצא מונח אחר.

אני מציע להחזיר את העניין לוועדה לדיון נוסף, בהתחשבות בכל ההערות שנשמעו כאן, אבל בשום אופן איני יכול להניח, שנקבל את המונח "תוספת". הטענה שזה מקובל - אינה טענה. יש אלפי דברים מקובלים, ואין משניחים בהם.

הא' רבין: אני רוצה לשאול שאלה לאינפורמציה. אני מבקש הבהרה: האם במתמטיקה, במכאניקה ובמדעים הקרובים להם יש ל"תוספת" אותה משמעות יחידה? העובדה, של"תוספת" יש משמעויות שונות במקצועות אחרים, אינה צריכה להפריע לנו. יש מלים הרבה, שיש להן משמעויות במקצועות שונים ובתחומים שונים, ואין דבר זה צריך להרתיע אותנו. אך אם יש למלה תוספת משמעות נוספת במתמטיקה - זה עניין רציני. אשר ל"תרביית" - יש נשך ותרביית. יש לכך משמעות אחרת במקצוע אחר. השאלה שעלינו לשאול את עצמנו היא: האם בהקשר של דיון מתמטי המונח תוספת מפריע? הרי מבחינה לשונית הוא כשר.

אני מבקש אינפורמציה מאנשי המקצוע האם המונח כשלעצמו - ולא מבחינה לשונית - מפריע.

הא' אירמאי: יש לכך רק משמעות אחת ויחידה. נעשה לדוגמה גראף של תופעת המהירות. הגראף הזה עולה: ברגע מסוים יש לו מהירות מסוימת, וברגע אחר מהירות יותר גדולה. מדובר כאן בהפרש המתמטי של שני הערכים האלה. המונח המשמש בבת"ס - ספר יסודיים, תיכונים ומקצועיים, במוסדות להשכלה גבוהה, במוסדות הממשלה וצה"ל הוא - תוספת, ואין להחליפו במונח אחר.

הא' ברוידא: אעיר הערה למען הסדר המחשבתי. אין כאן חילוקי דעות לשוניים, אלא חילוקי תחושה, הנובעים מגוניה השונים של מלה אחת. דעה אחת מקורה בתחושת הפועל היוצא "מוסיף", והאחרת בגוון הקרוב יותר לפועל עומד. לזה מוסיפים, זה מוסיף והולך כמאליו. אין כאן אפוא עניין של כשרות. אם אפשר להציע הצעה טובה בוועדה, אין לי התנגדות לכך, ואולי יש להבהיר, ש"תוספת" אינה עניין שבא מן החוץ.

הא' אירמאי: אני רוצה להציע הצעה, שתספק את המערערים: אחר המלה "תוספת" נכתוב בסוגריים את המלה "מהירות".

הא' בן-חיים: המונח הזה נדון בוועדה המקצועית והובא לוועד המינוח. כאשר חבר מערער על מונח מסוים בוועד המינוח, מביאים את ערעורו למליאה. שמענו את הנימוקים השונים, ועכשיו הגיעה השעה להצביע.

הא' מלצר: השתתפתי בוויכוח שהיה בוועד המינוח. המונח "תוספת" מקובל, ולא הוא הרע. הרע במה שאינו תואם את המונח האנגלי, ובכך יכול להיות הפעם בלי התואם לאנגלית.

- בעד המונח תוספת הצביעו - 17
- נגדו - 1
- נמנעו - 2
- המונח תוספת - נתקבל.

הא' בן-נון: המונח השני הוא אֵיזת (מס' 63). למרבה הפלא מצאנו, שאין לנו מלה מוסכמת למונח position – והכוונה למקום הימצאותו של גוף, המקום שהוא נמצא בו ברגע מסוים. המלה שנתקבלה על דעת הוועדה מצויה בכל המילונים החדשים, היא אֵיזת, הגזורה מתואר-הפועל אֵיז, והרי כולנו משתמשים בשמות הגזורים בדומה לזה: כמות, איכות. הייתה דעה כללית בוועדה המקצועית, שזוהי המלה המתאימה. המשמעות ברורה וגם מקור המלה ברור. בוועד המינוח היו גם הצעות אחרות.

הא' ייבין: אין, למעשה, התנגדות למלה אֵיזת מבחינה לשונית, אם יש כמות ואיכות. אך למה לנו החירוש הזה? מדובר על מקום – מקום של אנייה, מקום של כוכב. ולמה דרושה עוד מלה? למה לנו לאשר מונח חדש? המונח מצוי במילוניו של אבן שושן. הוא רשם אותו, כי מצא אותו בספרות. מישהו השתמש במונח זה, והמילונאי רשם אותו. אני חושב שהוא מיותר.

הא' שירמן: אני חושב שהמלה position יש לה הוראה אחרת באנגלית. המלה אֵיזת מכוננת למונח הפילוסופי. אם מדובר במונח ממש, אני חושב שהמלה עֲמָדָה מניחה את הדעת.

הא' ברוידא: המלה אֵיזת אין בה סגם כשלעצמה, אך כדברי סרוס' שירמן יש לשמור אותה לעניינים מופשטים. לנקודה במרחב – בים, ביבשה, בחלל – אֵיזת אינה מתאימה. הצורה היא צורת מושגים מופשטים כגון מהות, כמות, איכות.

חידשו "מיקום". כיום משתמשים ב"מיקום", במקום שיש לומר מְקוֹם. על כל פנים מן הראוי שנשמע הסבר לדיוקן של "מיקום" ו"איכות". דקדוקי הבחנות יכולים להיות גם לרועץ.

הא' אירמאי: "מיקום" זה sitting, והוא מונח צבאי אנגלי. לוח קבעו "מיקום", קביעת מְקוֹם. פה השאלה היא – באיזה מקום נמצא גוף נע ברגע מסוים. אין דנים כעת מה שנקרא "מיקום".

שמעתי את המלה "איכות", ואני יודע את מוצאה. אך מוצאה של המלה אינו מספיק כדי לדעת בדיוק, איך הצבא משתמש בה. צריך לדעת לאיזו מטרה הצבא משתמש בה. הצבא זקוק גם לאיתור וגם למיקום. אלה גוונים שונים של פעולות הקשורות למְקוֹם. וכאן לא מדובר בפעולות, אלא במקום עצמו.

הא' ייבין: מדוע מְקוֹם אינו טוב לענייננו?

הא' בן-שמאי: שמענו את הטענות שכנגד, וזהו ענין פילוסופי מופשט, וכאן מדובר בענין שימושי. אני רוצה למנוע את ניפוח המילון. למה אי אפשר להשתמש בביטוי פשוט כמו עמדה?

הא' אירמאי: המלה עֲמָדָה משמשת בציבור שלא בהוראה זו. אילו דובר כאן במצב סטאטי, בגוף העומד במקום, או הייתה המלה עֲמָדָה טובה. הצבא משתמש במונח "עמדה צבאית". הצבא זקוק גם למונח position של התותח בתוך העמדה.

איני חסיד מושבע של אֵיזת, קיבלתי זאת, כי לא ראיתי הצעה אחרת. השורש עמד מתאים לגוף נח, ולא לגוף נע. המלה מקום place – בכל הלשונות הרי זה מונח כללי, שאינו מוגדר באופן מדויק. אני יכול לדבר על מקומו של התותח. אין זו position, position. הוא מונח טכני מדויק. יש להבחין בינו לבין המונח מְקוֹם.

הא' שבטיאל: נאמר, שהמונח "אֵיזת" בנוי ממלת השאלה "איה". רוב "איה" שבמקרא הוא לגבי בני-אדם ואלהים. כגון: איה שרה אשתך, איה שוקל איה סופר, איה אלהיהם, ומיעוטם לגבי עצמים. אפשר, שאין מכאן ראייה לדחייתה של אֵיזת לגבי מְקוֹם. מכל מקום, אין "אֵיזת"

עשויה יפה למונח הנדון בשל צורתה המזרחית. וע"פ דין מן הראוי: "איהות" (מן "איה") כשם שבנתה הלשון מן זה - והות ולא "זיות", ומן מה - מהות, ולא "מיות".

לפי דעתנו, יש לדחות גזירת מונח זה מן איה המצויה בלשון המקרא בלבד, ואין שימושה מורגל בפינו, ונדחתה מפני היקן שבלשון חז"ל, ששגורה היא גם בלשונו הכתובה והמדוברת. טוב אם נבנה מונח זה מן היקן את הצורה היקנות, שהיא עשויה יפה יותר גם מבחינת צורתה וגם שימושה נוח.

הא' ברדידא: יש להימנע ככל האפשר מערבוב מלים בנות מצד או אלו המשמשות לגונים שונים של מושגים קרובים. קודם שנחליט, עלינו לבדוק את כל קבוצת המלים הבאות לציין מקומם של דברים, הן המוחשיות יותר והן המופשטות. בדרך כלל, סבורני שיש לעצור את המגמה הרווחת, לצערי, ליצור שמות-עצם נוספים במקום שאפשר להסתפק בשם-הפועל. בלשונות מפותחות אין מקפידים להבחין בין הפעולה לתוצאת הפעולה וכאן מבקשים להטיל זאת על הלשון בכוח הזרוע. ישיבה, סמיכה, כויה, חפירה, ועוד הרבה, משמשות יפה את שני הצרכים. הוא הדין, למשל, לגבי location, position באנגלית.

אצלו מצויות עכשיו בשימוש מיקום, איתור, וכן דומני איכון. יש מבחינים, ויש מערבבים. אם מבקשים דיוק ובהירות, יש לדון בכל הדברים הללו יחד, כדי לעמוד על ההבחנה ועל הגבולות והגוונים. שאם לא כן יתגשו הדברים ויערבבו עלינו את העולם. אני מציע שלא להחליט בעניין זה. במקרה דידן אני נוטה ל-"איכון". ואיני חושש לקרוא גם לתוצאת הפעולה "איכון".

הא' צרפתי: חלק מהתנגדותם של החברים נובע מן המגמה שלא להרבות בחידושים. גישה זו אינה נכונה לגבי מילון מדעי. מילון מדעי יפות לו מלים חדשות נקיות מקונטציות זרות. נאמר, ש-"איות" הוא מלה פילוסופית. לדעתי משתמשים במלים בסיומת -ות בהקשרים לא-פילוסופיים. כמות למשל, אינה דווקא פילוסופיה. אם המלה ררושה למילון מדעי, ואינה סותרת את הלשון העברית - אין להערים קשיים.

הא' שלי: איני רוצה לחזור על הצעתו של הא' ברדידא. דומני שבהזדמנות זו חייבת האקדמיה לברר את הפרשה כולה, שיתכן שלמישהו מהחברים היא ברורה, אבל לציבור אינה ברורה כלל. המלים "איתור", "מיקום", ו-"איכון", עולות בערבוביה, ואין קהל הקוראים יודע מה פירושם. האקדמיה צריכה לדון בדבר ולהעמיד כל מלה במקומה. אין כאן שאלה של ריבוי מלים, אלא של עירוב מושגים. הדברים צריכים הכרעה ברורה ופרסום מיוחד.

הא' מייזלש: אפשר לומר: תנוחה של האנייה.

הא' בן-חיים: אני איני רואה סגם כלשהו במלה איות. היא נזרה לפי הדרך הנהגת ביצירת המלים בעברית. אבל הקושי הוא, שיש לפחות שלוש מלים אחרות, שאולי משמשות הן לאותו דבר או לחלק ממנו.

אני מציע, שנרשום לפינו, שאנו מוסרים לוועד המינוח ההחליטי בשאלה באופן זה: אם יתברר, שכל המלים האחרות כמו "מיקום" וכדומה הן תפוסות ואינן טובות, כי הן משמשות למושגים אחרים, אז תוצע המלה איות, ותהיה הגדרה לכל מלה מן המלים המתחרות כמו "איכון", "מיקום", "איתור". שאלה זו אי אפשר לברר כאן. ועד המינוח מוסמך לדון במלה לאור הוויכוח במליאה, אם יתברר, שאין תמורה אחרת, נוכל להצביע בלב שלם בעד איות. נחזיר אסוא את השאלה לוועד המינוח לבירור אחרון.

הא' אירמאי: אני מקבל את ההצעה בתיקון מסוים. השאלה צריכה לחזור אל ועד

המינוח, אבל בטרם ידון בה ועד המינוח, אני מציע שהיא תוחזר לדין בוועדה המקצועית, ושם נשמע את אנשי המקצוע. וצריך לדין גם אנשים מצה"ל, וגלובן את ההוראות השונות של המלים האלה.

הא' בן-חיים: או מקבלים את ההצעה. אבקש מן החברים, שהעירו את הערותיהם למונח הזה – שיבואו לישיבה.

הא' ברזידא: אני מבקש להביא את החומר המתאים לא רק באנגלית, אלא גם בלשונות אחרות.

הא' אירמאי: אני עובר למונח הבא retardation – "תאיטה" – פחיתת מהירות, retardation. בפיסיקה מצוי המונח תְּאֻצָּה. והי התופעה של גוף הנע במהירות ההולכת וגוברת כשתוספת מהירות ליחידת זמן נקראת תאוצה. כאשר הרכבת נעצרת, מהירותה הולכת ופוחתת. פתיחת המהירות ליחידת זמן נקראת תאיטה, יש אומרים תאוצה בהקבלה למונח תאוצה. יש טוענים, שהואיל והשורש הוא אטט, יש לומר תְּאֻטָּה על משקל תחינה, תפילה, תחיקה. השאלה היא, אם האקדמיה תרשה סטייה מן הדקדוק בצורה תְּאֻטָּה, אשר תזכיר את תאוצה.

הא' מדן: אם דרוש מונח לעניין זה, הריני מציע "סטייה" עוד יותר גדולה – לא תְּאֻטָּה, אלא תְּאֻטָּה, בטיית רפה על פי גזרת ע"ו, כשם שגורנו תְּאֻטָּה בקמץ ובטיית רפה. שמות רבים מן הכפולים נגזרים כדרך ע"ו.

הא' ברזידא: אם כך או כך – אוי לאחזניים שכך שומעות. יש לשמוע את המלה ואת צלילה. גם כאן, לדעתי, אין צורך לאכוף שם-עצם, ואני מציע לעניינו את שם הפעולה תְּאֻטָּה. בעברית האטה נשמע כההליך טבעי הבא מאליו, ולא דווקא כההליך המונחה על ידי משהו. על דרך "הגנה" אפשר לומר האטה. אין האחזניים סובלות את הצליל "תאטה" – "טא טא".

הא' רבין: אני רוצה להתנגד בכל תוקף להכנסת שיקולים אסתטיים בקביעת מונחים טכניים, שאינם עממיים, ולא יבואו אל תוך העם. אם בכל דיון על מונח טכני נביא בחשבון שיקולים אסתטיים, איני יודע לאן גיע. אסתטיקה זה עניין של טעם אישי. יש מלים רבות שאינן נראות לי אסתטיות, ולאיש אחר הן נראות. המלה תאטה נשמעת לי יפה מאוד, ולך היא צורמת. אני חושב, שאסור לנו להכניס נימה זו ולבטל מונחים טכניים, מפני שאולי אינם ערבים לאוזנו של משהו.

הא' בן-נון: המלה תאטה כבר משמשת אצל אנשי המקצוע. החשש שמא הצליל ידחה אותה אינו תופס, כי המלה כבר נקלטה.

הא' ייבין: עניין הצליל וצרימת האוזן – זה עניין אישי. בעיניי זה מוצא חן. אם אפשר לומר תרומה, מדוע אי אפשר לומר תאטה? העובדה היא, שמונחים אלה אין בהם פגם לא מבחינה לשונית ולא מבחינת העניין, ושניהם מקובלים ומשמשים בספרי הלימוד, ואין לעורר עכשיו שאלות.

על הבעיה העקרונית נדון כאשר יגיע הזמן. השאלה הייתה פשוטה, ואני מתפלל שהובאה לכאן, השאלה הופנתה לוועד הדקדוק: האם צריך לומר תְּאֻטָּה או מוטב להניד תְּאֻטָּה? אני מתפלל, שהשאלה הובאה למליאה.

הא' רצהבי: התאטה כמו התאוצה באה מאליה. התְּאֻטָּה היא בניגוד לתְּאֻצָּה, שמישהו אחר מכון אותה.

הא' בן-חיים: זוהי שאלה דקדוקית פשוטה: האם מותר משרש אטט לומר על דרך ע"ו תאוטה? עד כמה שאני יודע, זה דבר אפשרי ומותר. יש לנו צורת ע"ו בשרשים רבים. השאלה היא הדגש? בשביל מה הדגש? איני חושב, שיכול מדקדק אחד לומר, שזה איננו כשר. לדעתי ההצבעה צריכה להיות פורמלית. על המונח עצמו יש הסכמה. השאלה היא אם הוא כשר מבחינה דקדוקית. אני ממליץ להתיר זאת.

המונח תאוטה (בלי דגש) נתקבל ללא התנגדות.

הא' אירמאי: כאשר מכניסים כדור לתוך זרם מים – נוצרת מערבולת זורימה לא חלקה, כי ההפרעה לזורימה תהיה רבה. אולם אם נכניס גוף מוארך בעל צורה נאותה, הזורימה תהיה כמעט ללא הפרעות. לצורה כזאת ניתן בשעתו שם-תואר זרים. אבל כאשר רצינו לצרף תואר זה לשם-העצם "זרימה", נתברר שזה בלתי-אפשרי, שכן נצטרך לומר "זרימה זרימה". בוועדה המקצועית הועלתה הצעה לכנות זאת "זרימה זרימית". כאשר הובאה הצעה זו לוועד המינוח החליט הוועד לקרוא לזה "זרימת שפי".

הא' ברוידא: שוב אני מבקש לעמוד על הצד העקרוני. ייתכן שיש לקבוע שם-תואר לתרגם ל-streamlined, שיהיה יפה אולי לתחומים שונים, גם למופשטים. אך אם השורש הזה טוב, הרי יש לומר "זרימה שפויה". מכל מקום, מן הראוי לבדוק את עניין "שפי". אין טעם לפתרון חדי-פעמי רק בעבודה זאת. בצורה המוצעת הצליל הוא מליצי מדיי. אך אפשר שהשורש טוב, וראוי לטפל בו.

הא' מלצר: הייתי אולי הראשון שהתנגד ל"זרימה זרימית". דבר זה הוכיר לי פסוק חרף ביותר ביחזקאל (כג, כ). עכשיו שיניתי את דעתי. המונח יפה וטוב לעניין טכני, והוא אומר מה שמתכוונים לומר בו.

הא' ייבין: "זרימת שפי" לא טובה כתרגום streamline, כתוב "וילך שפי". אם רוצים לבדוק את המלה "שפי" – זו שאלה אחרת, ואז צדק הא' ברוידא, שצריך לומר "זרימה שפויה". מכל מקום "זרימה זרימית" טובה מזרימת שפי".

היושב-ראש יכול להעמיד להצבעה שתי הצעות: "זרימת זרימית" או בדיקת השורש שפי.

הא' צרפתי: האם ההצעה "שפי" באה מתוך הקרבה לשורש "שפע"?

הא' אירמאי: הוועדה המקצועית הייתה בעד המלה "זרימית". בוועד המינוח אמרו, שזה קרוב מדיי ל"זרימה". מישוהו הציע שפי, והצעה זו נתקבלה. המונח הזה אינו בין-לאומי, ואין כאן אחידות בכל הלשונות. אין הכרח, שגלך בעברית לפי אחת הלשונות.

הא' בן-שמאי: לסי העניין אפשר להציע הצעות כגון "זרימה חלקה".

הא' אירמאי: יש "זרימה חלקה" בהוראה אחרת. זרימה שאין עליה גלים והי זרימה חלקה – זרימה הזורמת מסביב לגוף, בלי שהגוף יפריע לזרימה.

הא' מיזלש: זרימה קנית.

הא' אירמאי: כל זרימה היא בקווים, אלא שלפעמים הם מפותלים.

הא' בן-חיים: זוהי זרימה שאין לה רסן, שאין לה הפרעות.

הא' אירמאי: אין לה הפרעות מצד הגוף. זוהי זרימה נאה לעין.

ישיבות המליאה

הא' בן־חיים: אני מציע: "זרימה שלוחה".

הא' אירמאי: המלה "שלוחה" תפוסה בטכניקה.

הא' בן־חיים: נעביר את ההצעות השונות לוועד המינוח.

הא' ייבין: ההצעה היא להחזיר זאת לוועדה, שתתחשב בהערות השונות.

הא' מייזלש: אני מציע: זרימה משוכה.

הא' בן־חיים: מתברר, שיש הצעות נוספות, כי אין החברים סבורים שהצעת ועד המינוח מניחה את הדעת. כדי שלא נקבל החלטה מקרית, תינתן לוועד המינוח אפשרות לדון בהצעות נוספות.

מארבעה מונחים שהובאו לדיון למליאה, שניים הוכרעו. עלינו להחליט שהמילון, זולת מה ששורר לוועד המינוח, מתאשר.

הא' מלמד: אני סבור, שאת המונח "זרימית" צריך להעמיד להצבעה.

הא' בן־חיים: יש הצעה אחת מוסכמת על ועד המינוח, שאינה מניחה את דעת המליאה. המלה "זרימית" זו אינה הצעת ועד המינוח. האם נצביע על מונח שלא קיבל אותו ועד המינוח?

הא' פורת: אני מציע: "זרימה מחליקה".

הא' בן־חיים: אני מבקש מן החברים שיש להם עניין בנושא – שיבואו לישיבת ועד המינוח, כדי שלא יחזור הוויכוח במליאה.

המילון למונחי המכניקה אושר – זולת שני מונחים שעליהם ידון ועד המינוח.

ישיבת מאה ואחת עשרה

ביום כ"ט בטבת תשל"ג בשעות 4.30–6.30 בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: שר החינוך והתרבות, מר יגאל אלון.

סגן ראש עיריית ירושלים, מר יוסף גדיש.

בני משפחת אליעזר בן־יהודה.

חברי האקדמיה ועובדיה ואורחים מוזמנים.

סדר־היום: א. דברי פתיחה – הא' ח' הוז

ב. ברכות

ג. מילתו של אליעזר בן־יהודה והמילון ההיסטורי שבהכנה – הא' ז' בן־

חיים

ד. תערוכת בן־יהודה.

א. הא' הוז: יש ספר, שאין בו לא פיוט ולא מחשבה ולא גנות, לא מדע מכל המדעים הנלמדים ולא כל דבר הצריך עיון, וכל דבר שאתה שואל ממנו משיב לך. זה ספר המלים. עם ישראל אהב ספרי־מלים. מעין מין במינו.